για την εκδήλωση στον πευκώνα 18/6

επιθετικός προσδιορισμός

ενάντια στους φράχτες που μας περιορίζουν

για την επανοικειοποίηση των δημόσιων χώρων

Κάγκελα, φράχτες, τοίχοι, μάντρες, λουκέτα, φρουροί... Οι περιφράξεις* αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της καθημερινότητάς μας. Κάποτε για την ασφάλεια όσων βρίσκονται εντός αυτών -όπως στο σχολείο- και κάποτε για την ασφάλεια όσων βρίσκονται εκτός αυτών -όπως στις φυλακές. Πάντοτε όμως ως μέσα επιβολής, ελέγχου και οριοθέτησης της ύπαρξής μας. **Ειδικότερα σήμερα στην περίοδο της κρίσης, όλο και περισσότεροι ορατοί φράχτες ορθώνονται εντός του αστικού πεδίου, κατασκευάζοντας νέα πεδία ελέγχου και αποκλεισμών. Χαρακτηριστικότερο παράδειγμα αυτό των στρατοπέδων «φιλοξενίας» για τους μετανάστες-τριες. Άλλες φορές ωστόσο οι φράχτες «υψώνονται» αόρατα μπροστά μας και γίνονται αισθητοί μέσω των όρων που επιβάλλουν για την ύπαρξή μας στο δημόσιο πεδίο.**

Το αναπτυξιακό κεφάλαιο «αποικιοποιεί» και κατακερματίζει όλο και περισσότερους δημόσιους χώρους -«ευκαιρία για επενδύσεις» στη γλώσσα της κυριαρχίας- γεγονός που παρουσιάζεται σωτήριο εν καιρώ κρίσης. Σωτήριο βέβαια, όχι για εμάς, αφού **η μετάφραση της «ανάπτυξης» στη δική μας γλώσσα σημαίνει την καταστροφή οποιουδήποτε πνεύμονα πρασίνου στις γειτονιές, την πλήρη εκμετάλλευση, την εμπορευματοποίηση των δημόσιων χώρων και τον περιορισμό ή την πλήρη απαγόρευσή της πρόσβασής μας σε αυτούς.** Όλο και πιο συχνά τα πινέλα του δήμου τίθενται ενάντια στα σπρέι των γκραφιτάδων, τα τραπεζοκαθίσματα και οι γιγαντοοθόνες των μαγαζιών υποδεικνύουν την «ορθή χρήση» των πλατειών, όπου όποιος δεν μπορεί ή δεν επιθυμεί να πληρώσει το αντίτιμο μιας βόλτας σε αυτές πρέπει να αποκλείεται, ενώ οι περιπολίες των Δ.Ι.Α.Σ. και των ασφαλιτών αδειάζουν τις πλατείες από «παράξενους» και «υπόπτους» με πρόσχημα την ασφάλεια μας. Ακόμα και αν αυτό το «αδειασμα» δε συμβαίνει με τη βία, η παρουσία και μονο μπάτσων στις πλατείες είναι ενας πολύ καλος λόγος να μην τις επισκεπτόμαστε. Οι γειτονιές μας αποτελούν ένα άθροισμα «μικρών συνόρων», όπου η φύλαξη και ο έλεγχος αποτελούν κομμάτι της λειτουργίας τους. Και συνεχώς τα σύνορα διευρύνονται, οι χώροι κατακερματίζονται, ιδιωτικοποιούνται και δημιουργούνται ζώνες με συγκεκριμένη αξία και χρήση.

Ο δημόσιος- κοινός χώρος μέσα στο αστικό τοπίο, ουσιαστικά αποτελεί το πεδίο εκείνο όπου μπορούμε να συνευρισκόμαστε όλοι-ες μαζί, το πεδίο στο οποίο αποτυπώνονται οι δυναμικές των κοινωνικών σχέσεων. Και όταν ο χαρακτήρας του δημόσιου χώρου δεν έχει να προσφέρει κάτι στην σχέση παραγωγή-κατανάλωση, αργά ή γρήγορα «μπαίνει» στα σχέδια ανάπλασης και αξιοποίησης από τους τοπικούς και υπερτοπικούς άρχοντες- αφού όμως πρώτα έχει αφεθεί στην εγκατάλειψη ή έχει θεωρηθεί «βρώμικος» και μη ασφαλής. **Αυτό που καθιστά «χρήσιμο» ένα χώρο είναι η εξασφάλιση της ροής των εμπορευμάτων και των ανθρώπων που μπορούν να τα καταναλώνουν. Γι' αυτό και στο μεγαλύτερο μέρος τους, οι δημόσιοι χώροι των πόλεων έχουν μετατραπεί σε τέτοιους ακριβώς.** Οι πλατείες γεμίζουν ασφυκτικά με τραπεζοκαθίσματα και αναπλάθονται έτσι, ώστε η συνεύρεση που δεν διαμεσολαβείται από το εμπόρευμα να μοιάζει σχεδόν

άβολη. Ταυτόχρονα, όποια κίνηση κατευθύνεται στην αυτοδιαχείριση των δημόσιων χώρων από όσες-ους ζούμε στις γειτονιές, αποτρέπεται. **Οι χώροι πληθαίνουν για τα εμπορεύματα, λιγοστεύουν όμως για όσες/ους ζουν στις γειτονιές και θέλουν να τους πάρουν στα χέρια τους.** Δεν είναι τυχαίο άλλωστε ότι τον τελευταίο χρόνο, τα πίλερ που τροφοδοτούν με ρεύμα τους δημόσιους χώρους σε πολλά σημεία της πόλης είναι κλειδωμένα με εντολή του δήμου, προκειμένου να τα διαχειρίζονται μόνο όσοι έχουν θεσμικό ρόλο.

Θεσμοποιημένες γιορτές ψευδαισθήσεων, όπως οι λευκές νύχτες που με υπερηφάνεια διοργανώνει ο δήμος Ιλίου -και όχι μόνο- **έρχονται να υποτάξουν ολοκληρωτικά τους δημόσιους χώρους στο εμπόρευμα και την κατανάλωση.** Μέσα στο γιορτινό κλίμα τα μαγαζιά ανοίγουν βράδυ και μένουν ανοιχτά μέχρι αργά -με τις εργαζόμενες/ους να δουλεύουν μέχρι τα ξημερώματα, συχνά χωρίς καν να πληρώνονται τις υπερωρίες. Οι δρόμοι «ζωντανεύουν» μέσα από το εμπόρευμα και από τη ροή ανθρώπων που έχουν βγει για να καταναλώσουν. Διάφορα happenings (συναυλίες, θεατρικά) κατακλύζουν τις πλατείες με σκοπό να δημιουργήσουν ένα γιορτινό κλίμα, προκειμένου να διευκολυνθεί το «δούναι και λαβείν» εμπόρων-καταναλωτών. Όλες-οι είναι χαρούμενες-οι γιατί αγοράζουν. Βρισκόμενοι-ες σε ένα κοινό χώρο συνδέονται αγοράζοντας υπηρεσίες, προϊόντα, διασκέδαση, επικοινωνία. Τέτοιες θλιβερές γιορτές της κατανάλωσης είναι ένας από τους πολλούς τρόπους μέσω των οποίων **οι εμπορευματικές σχέσεις και το «αναπτυξιακό κεφάλαιο» μπαίνουν τόσο επιθετικά μέσα στους κοινούς χώρους, με αποτέλεσμα τελικά να αναδιατάσσουν και να επανοηματοδοτούν το δημόσιο τοπίο**, αφαιρώντας τα χαρακτηριστικά ελευθερίας του και τροφοδοτώντας το με περιεχόμενα που το ορίζουν εκ νέου στη βάση των καπιταλιστικών προσταγών.

Η κίνηση των εμπορευμάτων και η προώθηση των εμπορευματικών σχέσεων, τελικά, διαμορφώνει την καθημερινότητά μας και μας επιβάλλει τους τρόπους που θα «κυκλοφορήσουμε». Πώς να παίξεις ή να φωνάξεις σε ένα άλσος με μαγαζιά, πώς να περπατήσεις σε πεζοδρόμους κατειλημμένους από τραπέζια ή πάγκους μαγαζιών; Το παιχνίδι «πρέπει» να γίνεται μέσα σε χώρους με φράχτες και κάγκελα (γήπεδα, παιδικές χαρές). Οι βόλτες μας αναπόφευκτα θα συναντηθούν με μαγαζιά. Το μπασκετάκι του αστέρα στο Ίλιον νοικιάζεται πλέον σε τοπική ομάδα μπάσκετ, με αποτέλεσμα να μην μπορεί κανείς/καμιά να το χρησιμοποιήσει πια ως έναν ελεύθερο κοινό χώρο, είτε για παιχνίδι, είτε για μια εκδήλωση. Οι πεζόδρομοι στο Ίλιον και η πλατεία των Αγίων Αναργύρων είναι κι αυτά χαρακτηριστικά παραδείγματα εξάπλωσης της εμπορευματοποίησης στις γειτονιές μας. Στα πάρκα (μια ματιά στο άλσος του Ιλίου και στο πάρκο Τρίτση αρκεί) ξεφυτρώνουν καφετέριες και αναψυκτήρια που σκοπό έχουν να κάνουν πιο «ευχάριστο» τον περίπατο μέσα σ' αυτά. Οι άλλοτε χαμηλόφωτες πλατείες της γειτονιάς, όπου μπορούσε κάποιος/α να αράξει με την παρέα του –όπως η πλατεία Ρίμινι- έχουν γεμίσει με θλιβερές ψησταριές (γιατί δεν νοείται διασκέδαση χωρίς κατανάλωση κρέατος, ως άλλο ένα εμπόρευμα), με καφετέριες για κατανάλωση επικοινωνίας και με δυνατά, άσπρα φώτα της μιζέριας του κόσμου των εμπόρων.

Οι περιφράξεις σε όλες τις πολλαπλές εκδοχές τους και η εμπορευματοποίηση είναι από τους βασικούς τρόπους με τους οποίους ο χώρος της πόλης μπορεί να «καθαριστεί», να προσελκύσει και να διατηρήσει το «κανονικό» στο εσωτερικό του. Να προστατευτεί από όλους εκείνους/ες που θεωρούνται επικίνδυνες/οι, που διακόπτουν ή που δεν έχουν να προσφέρουν κάτι στη διαδικασία κατανάλωσης: τις φτωχές, τους άστεγους, τους μετανάστες/τριες, τους τοξικοεξαρτημένους/ες, τους αγωνιζόμενους/ες. Ο συνεχώς καλλιεργούμενος φόβος του «άλλου» και του «επικίνδυνου» αποτελεί κύριο επιχείρημα για τις περιφράξεις. **Η λογική της ασφάλειας της δημόσιας και ιδιωτικής περιουσίας και της προστασίας της είναι αυτή που έχει επιβάλει διάφορους τρόπους επιτήρησης και καταστολής: κάμερες, συναγερμοί, αστυνομίες, σεκιουριτάδες, δημοτικά συνεργεία καθαρισμού για την απομάκρυνση αφισών από τους τοίχους.** Αλλά και ο ίδιος ο τρόπος που διαμορφώνονται οι χώροι μας διδάσκουν την αποστείρωση, την καθαριότητα, την αποξένωση. Μιλάμε για άψυχους χώρους, προορισμένους για εμπορική χρήση ή για καμία χρήση, αποκομμένους από

οποιαδήποτε άλλη κοινωνική ή συλλογική χρήση. Παράδειγμα της μίζερης αισθητικής των εργολάβων είναι η στρογγυλή πλατεία του Ιλίου που «αναπλάστηκε» σε έναν χώρο πολυφωτισμένο με κήπους και «σιντριβάνι- βιτρίνα», όπου το άραγμα ή οποιαδήποτε συνάντηση είναι ανέκδοτο. Δεν μας κάνει ωστόσο εντύπωση κάτι τέτοιο. **Ο δήμαρχος Ιλίου Ν. Ζενέτος, μας έχει συνηθίσει σε τέτοιου είδους λογικές αποστείρωσης και βιτρίνας, με την επιμονή του να καθαρίζει τους τοίχους από τις αφίσες - με ιδιαίτερη προτίμηση φυσικά στις πολιτικές.** Αυτή η κίνησή του συμβάλλει στο συνολικότερο «καθαρισμό» των χώρων, τόσο από τους κοινωνικά «απόβλητους», όσο και από νοήματα ελευθερίας. Ό,τι δεν είναι στο πλαίσιο του κανονικού και του νόμιμου, ό,τι προσβάλλει την ιδιοκτησία, δεν έχει χώρο στην πόλη. Θα πρέπει να είναι και να παραμείνει αόρατο. Και είναι πάνω σε αυτό το συντηρητικό αίσθημα της ιδιοκτησίας που έχει «πατήσει» ο Ζενέτος για να νομιμοποιήσει αυτή του την πολιτική.

Η συνολική μετάλλαξη λοιπόν του χαρακτήρα των ανοικτών δημοσίων χώρων, από ελεύθερα κοινωνικά πεδία ζύμωσης και χώρους όπου καλλιεργούνται και διαμορφώνονται οι κοινοί-συλλογικοί τόποι και τρόποι ζωής της τοπικής κοινωνίας, σε χώρους επιβολής και εμπορευματοποίησης, κάνουν ξεκάθαρο το χαρακτήρα της «ανάπτυξης» και της «ανάπλασης». Οι πλατείες, τα πάρκα και οι ανοικτοί και ελεύθεροι χώροι έχουν αποτελέσει συχνά «εδάφη των από κάτω», αποτελούν και θα εξακολουθούν να αποτελούν τον τόπο έκφρασης και αγώνα όλων εκείνων που συναντιούνται για να «μοιραστούν» τις ζωές, τις αρνήσεις και τις αντιστάσεις τους, κόντρα στην επιβεβλημένη εξατομίκευση και αποξένωση.

Οι δημόσιοι χώροι δεν ανήκουν στους τοπικούς άρχοντες, στα ψηφοθηρικά τους συμφέροντα, στους έμπορους και στην κατανάλωση. Να επιτεθούμε σε όσους μας τους στερούν. Να επιτεθούμε σε όσους στήνουν κάγκελα και φράχτες στην καθημερινότητά μας. Επανοικειοποιούμαστε τους δημόσιους χώρους και στήνουμε συναυλίες και εργαστήρια δρόμου χωρίς κανένα αντίτιμο, γιατί οι σχέσεις μας και τα προτάγματά μας δε χωράνε σε αριθμούς, χρηματικές αξίες, ανταλλαγές και κόστη.

Ενάντια στις περιφράξεις που μας κυκλώνουν
Ενάντια στην ασφυξία του κόσμου των εμπορευμάτων

Να είναι και απόψε μία από εκείνες τις στιγμές που όλες και όλοι μαζί ραδιουργούμε και ανατρέπουμε όσα καταπιέζουν τις επιθυμίες, τις ανάγκες μας, τις ζωές μας.

---

*Ο όρος περιφράξεις (enclosures) έχει διπλό χαρακτήρα. Σημαίνει αφενός απαγόρευση πρόσβασης, αλλά παράλληλα, η ετυμολογική ρίζα του enclosure κρύβει μέσα της και την έννοια του «εγκλεισμού». Σήμερα, στην αγγλική βιβλιογραφία ο όρος «enclosure» χρησιμοποιείται για να περιγράψει τη διαδικασία μετασχηματισμού ενός κοινού πόρου σε ιδιοκτησία ατομική, κρατική ή συλλογική. Η έννοια των περιφράξεων έχει την αφετηρία της στις διαδικασίες πρωταρχικής συσσώρευσης του ύστερου μεσαίωνα, κατά την ανάδυση του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής μέσω των περιφράξεων των κοινών γαιών. Μελετώντας τα νέα πεδία και σφαίρες επέκτασης του κεφαλαίου με την άνοδο του νεοφιλελευθερισμού, ιδίως από τη δεκαετία του ‘70 και μετά, αναγνωρίζονται πέρα από τις κλασσικές περιφράξεις, οι αποκαλούμενες «νέες περιφράξεις», τόσο στην άυλη σφαίρα (περιφράξεις σε πολιτισμικά κοινά, internet, λογισμικό, ηλεκτρομαγνητικό φάσμα, χρηματοπιστωτικό σύστημα, χρέος), όσο και στις περιφράξεις γης ιθαγενών πληθυσμών, στον έλεγχο των γονίδιων (γενετική ιατρική, βιοτεχνολογία), στην έμφυλη καταπίεση (human trafficking) κ.α.

Σε αυτό το κείμενο επιχειρείται μια προσέγγιση των περιφράξεων επικεντρώνοντας περισσότερο στην κυριολεκτική τους έννοια- αυτή της απαγόρευσης και των φραχτών και αναγνωρίζοντας σε αυτές τη διάσταση του ελέγχου, της καταστολής και της αναπαραγωγής διαχωρισμών. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, μπορούμε να απαριθμήσουμε πολλές περιφράξεις, άλλες εμφανείς, άλλες όχι και τόσο και άλλες πολύ επιθετικές για αυτούς/ες που τις βιώνουν: «κέντρα φιλοξενίας» μεταναστών/ιών, φυλακές,

στρατός, σχολείο κ.α. Στόχος μας δεν είναι να εξισώσουμε όλα τα προηγούμενα. Αλλά, να δηλώσουμε ότι καθημερινά εκπαιδευόμαστε στους “φράχτες”, με τέτοια δυναμική που τελικά θεωρούνται «φυσικοί» ή/ και «αναγκαίοι».

Για την ιστορία...

Ο πευκώνας στους Αγίους Αναργύρους αποτελούσε έναν από τους βασικούς χώρους πρασίνου των γειτονιών μας. Δέκα χρόνια πριν, βρέθηκε στο στόχαστρο της “ανάπτυξης”, όταν επιλέχθηκε για τη δημιουργία σταθμού του προαστιακού σιδηροδρόμου. **Μετά από μία μακρά περίοδο εγκατάλειψης του χώρου από τους τοπικούς άρχοντες -με παρατημένα δέντρα και παράλληλη καλλιέργεια ανασφάλειας για τα σκοτάδια του πάρκου- 800 περίπου πεύκα ξηλώθηκαν,** για να αντικατασταθούν από το τσιμέντο των αποβαθρών, το θόρυβο των συρμών, την αποστείρωση του αστικού τοπίου και περίφραχτες παιδικές χαρές, γήπεδα 5x5, γκαζόν και παρτέρια. Εκεί που έως τότε υπήρχε ένα άλσος, τώρα υπάρχει ένας περιφραγμένος, αποστειρωμένος και φωταγωγημένος αστικός κήπος με θαμνώδη φυτά και μικρά δέντρα που αδυνατούν να αναπτυχθούν πάνω από τα μπετά του τούνελ των υπογειοποιημένων γραμμών...

Από τότε που το μεγαλύτερο μέρος του άλσους καταστράφηκε μέχρι και τώρα, ο πευκώνας έχει γίνει ακόμα πιο εύκολη «λεία» στα χέρια των τοπικών αρχόντων -όπως άλλωστε γίνεται με κάθε δημόσιο χώρο που αναπλάθεται. Ειδικά πέρυσι το καλοκαίρι, ο πευκώνας είχε και πάλι την τιμητική του από τους τοπικούς άρχοντες, που διοργάνωσαν εκεί 11ήμερο φεστιβάλ “μουσικής έκφρασης, αναζήτησης και πολιτισμού”. Μια φιέστα εναλλακτισμού, με τα απαραίτητα παρεπόμενά της -χαζοχαρούμενη διάθεση, εθελοντισμός και “κοινωνικές ευαισθησίες”. “Μην ξεχάσετε, αντί για εισιτήριο να φέρετε την καλή σας διάθεση και ένα χαμόγελο! Στον Πευκώνα θα συγκεντρώνουμε τρόφιμα και χρήσιμα αντικείμενα για άπορους συνανθρώπους μας!” προέτρεπαν οι δημοτικοί σύμβουλοι-εμπνευστές του φεστιβάλ. **Στην ασάφεια του εναλλακτισμού χωράνε όλοι -οι τοπικοί άρχοντες, που λίγα χρόνια πριν μάχονταν υπέρ της δημιουργίας του σταθμού του προαστιακού εις βάρος του Πευκώνα, η “κοινωνική προσφορά” των απλήρωτων εθελοντών -που όμως δουλεύουν εξίσου σκληρά με τους κακοπληρωμένους εργαζόμενους, η επετειακή φιλανθρωπία για τους “άπορους συνανθρώπους” μας.** Ο εναλλακτισμός, μέσα από μια “διαφορετική” -υποτίθεται- προσέγγιση ενάντια στο κατεστημένο, προσπαθεί να επέμβει διορθωτικά στα κακώς κείμενα της κοινωνίας. Αναπόφευκτα λοιπόν, δεν μπορεί παρά να φλερτάρει με τη μετριοπάθεια, τη θεσμική διαμεσολάβηση, και τα φαντασιακά τύπου “όλοι μαζί θα τα καταφέρουμε”. Θεσμικοί φορείς, δήμοι, εκκλησία, εναλλακτικοί/ες λειτουργούν συστρατευμένα προς όφελος της αφομοίωσης κάθε ανατρεπτικού περιεχομένου.

Σε πείσμα των καιρών, ο αγώνας ενάντια στον αφανισμό του Πευκώνα ήταν μακρύς και αδιάλλακτος. Πορείες, παρεμβάσεις και σαμποτάζ ενάντια στις μηχανές και το ιδεολόγημα της ανάπτυξης ήταν μια διαρκής πραγματικότητα στην περιοχή. Επιπλέον, η οικειοποίηση του πευκώνα από τον κόσμο του αγώνα, του έδωσε μια διαφορετική λειτουργία και μια διαφορετική προοπτική από το γκρίζο των δημάρχων και των εργολάβων και τις ανάλαφρες μουσικές των εναλλακτικών. **Ο πευκώνας δοκιμάστηκε για χρόνια ως ένας χώρος ελευθερίας, ένας χώρος δίχως εμπόρους, διαχειριστές και επιτηρητές.** Οι ετήσιες τριήμερες εκδηλώσεις του Θερσίτη ήταν μέρος αυτής της οικειοποίησης και της επανοηματοδότησης των δημόσιων χώρων. Η σημερινή συναυλία, ενάντια σε κάθε λογής περιφράξεις, φιλοδοξεί να αποτελέσει άλλη μία κίνηση επανοικειοποίησης του δημόσιου χώρου για όλες και όλους.